

JOSEP BERNABEU MESTRE (*)

La importància i el valor de la prevenció

Les crisis sanitàries o catàstrofes naturals com la DANA solen mostrar les vergonyes de les societats a les quals colpegen. Això és el que està passant aquests dies a casa nostra. Una vegada més estem patint les conseqüències, veritablement dramàtiques, de no haver aplicat com cal els mecanismes de prevenció que se suposa que hauriem de tenir activats. Van fallar l'alerta i l'avís a la població, així com les mesures i les recomanacions de limitació de mobilitat i, el que encara és més dolent, continuem actuant mal i tard a l'hora de resoldre les necessitats més immediates i urgents.

Es de sobra conegut que una riuada com la que ha afectat les comarques valencianes comporta, a més de morts doloroses -moltes de les quals s'hagueren pogut evitar-, la destrucció d'habitatges i infraestructures de tot tipus i un deteriorament de les condicions higièniques i sanitàries. Ara mateix, quan ha transcorregut més d'una setmana des de l'impacte de la DANA, els municipis que s'han vist implicats reuneixen la condició de zona devastada al mateix temps que insalubre.

Bona part de la població afectada cobreix amb dificultat moltes de les necessitats bàsiques, com disposar d'aigua potable o tenir garantit el subministrament dels aliments i les condicions per a poder cuinar i consumir-los de forma adequada. Afegim a aquestes mancances, els riscos per a la salut d'un fang i unes aigües estancades que són una font de contaminació i de possibles infeccions o l'estat en el qual han quedat molts habitatges.

Tot i conèixer que això anava a passar, es tardaren dies a començar a recomanar l'ús de mascaretes a les persones -sobretot veïnat i voluntaris- que estaven treballant en la retirada de deixalles, fang i aigua. Hem pogut comprovar a través de les imatges de televisió, les precàries condicions en les quals ho feien i en molts casos continuen fent-ho. Ja que no es disposa de mitjans suficients ni d'equips individuals de protecció que cobrisquen tot el cos, a més de les mascaretes, guants i ulleres. En una situació com la que estan vivint les localitats que han patit la riuada, s'ha d'intentar assegurar la salut i el benestar de la població -i en particular la dels grups més vulnerables-, però també de tots aquells que estan ajudant en la recuperació d'una certa normalitat.

Ha estat molt cridadora la tardança amb la qual s'han incorporat a les tasques de neteja i rescat, aquells que realment saben i estan preparats: Unitat Militar d'Emergències, bombers, etc. No s'entenen els problemes de coordinació entre administracions -sobretot entre la Generalitat i el govern de Madrid-, o el conflicte de competències ("iremos si nos llaman") que hem hagut de contemplar, mentre no s'atenia como correspon els damnificats. S'ha deixat en mans de la ciutadania i del seu voluntarisme responsabilitats i accions que corresponen als poders i les administracions públiques.

De fet, la insalubritat i els riscos sanitaris que presenten les zones afectades aconsellen considerar la possibilitat d'evacuar els més vulnerables, en tant no es recupere la salubritat i s'eliminen les amenaces per a la salut. Són operacions complexes però es disposa de coneixements i mitjans per a fer-ho. Donem per fet que tindrem suficients recursos sanitaris i assistencials per atendre tots els episodis de malaltia que es puguin generar però del que es tracta és d'evitar-los i per aquesta raó cal minimitzar tots els riscos d'emmalaltir. Allunyar la població vulnerable dels focus d'infecció i malaltia potser una de les estratègies.

No oblidem que és en contextos com el que ha provocat la DANA on emergeix amb força la qüestió de les desigualtats. Solen ser els sectors més desfavorits social i econòmicament els que més pateixen les conseqüències d'aquest tipus de crisis, ja que ocupen els barris i les cases més danyades per l'avinguda de les aigües i no disposen de residències alternatives i d'altres recursos. Representen un dels col·lectius al qual hem de dedicar una atenció diferenciada, igual que les persones majors, les que pateixen patologies cròniques, les embarassades o els més menuts, entre d'altres, ja que són els que corren més risc d'emmalaltir.

Atendre allò més immediat i si pot ser fer-ho bé, és ara mateix l'objectiu prioritari, però no hauria de ser obstacle perquè anàrem pensant en com abordar i corregir tots aquells factors, o si volem les causes últimes, d'un fenomen com el de DANA i que expliquen la intensitat amb la qual s'ha manifestat. És menester començar per executar amb caràcter d'urgència les infraestructures de prevenció de riudes, per repensar el model urbanístic i de creixement econòmic en termes de sostenibilitat, per intensificar la lluita contra el canvi climàtic i, d'una vegada per totes, per aconseguir que la salut, el benestar i la seguretat de les persones estiguen presents en totes les polítiques. I a tot això, afegir el foment d'una cultura de la prevenció que abaste tots els àmbits: l'educatiu, el familiar i el comunitari. S'ha d'empoderar la ciutadania perquè sàpiga com comportar-se quan succeïxen fenòmens com el de la DANA i promoure, entre altres activitats, simulacres de riudes i avingudes extraordinàries d'aigua.

En superar el primer embat de la riuada, haurem d'avaluar amb una mirada crítica tot el que ha passat i demanar les responsabilitats que pertocquen, però, sobretot, el que hem de fer és aprendre de veritat la lliçó i, per respecte a les víctimes, aconseguir que mai més tornem a viure una crisi com aquesta o almenys que puguem dir que s'ha evitat tot allò que era evitable.

(*) Catedràtic d'Història de la Ciència.
Universitat d'Alacant.
josep.bernabeu@ua.es.

